

Zakon o roditeljskim i roditeljskim potporama

Učur, Marinko Đ.

Source / Izvornik: **Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 2009, 30, 665 - 682**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:118:002923>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-06-22**

PRAVI

Pravni fakultet Faculty of Law

Sveučilište u Rijeci
University of Rijeka

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Law](#)
[- Repository University of Rijeka, Faculty of Law](#)

uniri DIGITALNA
KNJIŽNICA

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

ZAKON O RODILJNIM I RODITELJSKIM POTPORAMA

Dr. sc. Marinko Đ. Učur, redoviti profesor
Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci

UDK: 369.223.46(497.5)(094)
Ur.: 23. veljače 2009.
Pr.: 5. ožujka 2009.
Stručni članak

Zakonom o rodiljnim i roditeljskim potporama uređuje se osobito zaštita materinstva, stvaranje socijalnih, kulturnih, materijalnih i drugih uvjeta, ali i zaštita majki na radu, sve zbog skrbi o djeci te njihovoj dobrobiti te kvalitetnijem razvoju.

Zakonom su preuzeta osnovna prava zaposlenih, samozaposlenih i nezaposlenih majki /roditelja na rodiljne dopuste i naknade koje su do sada propisane Zakonom o radu i Zakonom o rodiljnom dopustu majki koje obavljaju samostalnu djelatnost i nezaposlenih majki.

Uređen je nov način korištenja tih prava i prava na posvojiteljski dopust. Sve je to usklađeno s Nacionalnom populacijskom politikom te sekundarnim izvorima prava EU.

Naglašava se: uravnotežena prisutnost oba roditelja (jednakost žena i muškaraca) na tržištu rada, pronatalitetna politika, uključenost očeva u obiteljski život, odgovorno roditeljstvo i blagostanje djece i ekonomska neovisnost žena.

U ovim je odnosima teško pomiriti socijalnopravne i radnopravne (tržišno orijentirane) odnose, ali se naglašava, i jedan, i drugi aspekt.

Zakon otvara mogućnost ostvarivanja propisanih prava strancima sa stalnim boravkom u Republici Hrvatskoj, a po ulasku Republike Hrvatske u Europsku uniju i jednakopravno postupanje prema državljanima iz država članica europskog prostora.

U ovom se radu naglašavaju temeljne odrednice navedenog Zakona.

Ključne riječi: *Zakon, rodiljne potpore, roditeljske potpore, majke, djeca, roditelj.*

1. Uvod

Ustav Republike Hrvatske utvrđuje zaštitu materinstva, djece i mladeži, a osobita se pozornost posvećuje zaštiti žene i majki na radu.¹ “Odgovornost za skrb o djeci i njihovoj dobrobiti je ustavno pravo i dužnost roditelja, ali i obveza društva u osiguranju preduvjeta za kvalitetniji razvoj djece”.²

Ovo je složeno pitanje i odnos u području obiteljske, populacijske, zdravstvene, porezne i gospodarske politike, s ciljem “poticanja brojnijeg potomstva”. Najvažnije je pružiti roditeljima potpore u vrijeme koje im osigurava “da sudjeluju u odrastanju djeteta...”. Složen je sustav socijalne sigurnosti obitelji i socijalne politike prema djeci i obitelji, kao i temeljnih prava iz rada.³ Zaštita prava pruža se i ženama – majkama u radnom odnosu, obrtnicama, samostalnoj djelatnosti i nezaposlenoj majci koja rodi blizance, treće i svako naredno dijete. Međutim, one nisu bile izjednačene.

Nacionalnom politikom utvrđen je održivi razvoj, sustav obiteljskih potpora, poreznih olakšica, usklađivanja poslovnog i obiteljskog života, skrbi o djeci te zdravstvene zaštite majke i djeteta, kojima se želi “utjecati na ukupna buduća demografska kretanja”.

Prava su: pomoć za opremu za novorođeno dijete; naknada plaće za dodatni roditeljni dopust do jedne godine života djeteta i posvojiteljski dopust; naknada plaće za roditeljni dopust od 1. do 3. godine života djeteta; naknada za roditeljni dopust nezaposlenih majki; naknada plaće za vrijeme korištenja prava na skraćeno radno vrijeme, naknada plaće za vrijeme korištenja skraćenog radnog vremena.

Rodiljni dopusti su: obvezni (do 6 mjeseci starosti djeteta); dodatni do 1. godine života djeteta; roditeljni dopust od 1. do 3. godine starosti; pojačana njega djeteta i skraćeno radno vrijeme do 3 godine starosti djeteta; skraćeno radno vrijeme; posvojiteljski dopust i dr.

Do sada se dio roditeljskih potpora ostvaruje i u sustavu socijalne skrbi.

U Europi je tendencija povećanje prava i produživanje njihovog trajanja. To će se događati i u Hrvatskoj.⁴

Ovim se Zakonom usklađuju hrvatsko zakonodavstvo s pravnom stečevinom EU.⁵

¹ Ustav Republike Hrvatske, NN, br. 56/90., 135/97., 113/00. i 28/01.

² Hrvatski sabor, Min. obitelji..., Prijedlog Zakona od 2008., str. 2. (svibanj, 2008.).

³ Zakon o radu, NN, br. 38/95., 54/95., 17/01., 82/01., 114/03. i 30/04. Zakon o roditeljskom dopustu majki koje obavljaju samostalnu djelatnost i nezaposlenih majki, NN 24/96; 109/97; 82/01; 30/04, Nacionalna populacijska politika, NN 132/06.

⁴ EU: Uredba br. 1408/71., od 14. 6. 1971. i dr.

⁵ Uredba vijeća EU br. 574/72 od 21. 3. 1972.; Direktiva Vijeća 96/34/EZ od 3.6.1996. o okvirnom sporazumu o roditeljskom dopustu između UNICEF-a, CEEP-a i ETUC-a, Direktiva EU 92/85/EEZ od 19.10.1992. o uvođenju mjera za poboljšanje sigurnosti i zdravlja trudnih radnica koje su nedavno rodile ili doje na radnome mjestu, Direktiva EU od 11.12.1986. o primjeni ravnopravnosti muškaraca i žena koji obavljaju samostalnu djelatnost.

Zakonom se preuzimaju sva osnovna prava zaposlenih, samozaposlenih i nezaposlenih majki/roditelja na roditeljne dopuste i naknade propisane Zakonom o radu i Zakonom o roditeljskom dopustu majki koje obavljaju samostalnu djelatnost i nezaposlenih majki. Predložen je potpuno novi način korištenja ovih prava te prava na posvojiteljski dopust.

Zakon promiče: uravnoteženu prisutnost oba roditelja (jednakost žena i muškaraca) na tržištu rada, pronatalitetnu politiku, odgovornost roditelja i blagostanje djece te ekonomsku neovisnost žena.

I u ovim odnosima je tendencija na putu od socijalnog pristupa ka tržištu rada.

Zakon definira: pojam vremenskih potpora (dopusta, poštede od rada) i novčane potpore; nadležno ministarstvo i “nadležnu javnu ustanovu za provedbu Zakona”; korisnike, (a pristupanjem RH u EU i državljana država EU); oblik i opseg prava “ovisno o radnopravnom položaju korisnika”; roditeljni i roditeljski dopust i druga prava korisnika koji nisu u radnom odnosu; pravo posvojitelja ili skrbnika djeteta; pravo na jednokratne potpore za novorođeno dijete; postupak i ostvarivanje prava; financiranje; naknada štete i kazne.

Uvažava se načelo socijalne pravednosti. Izbjegnete su kolizije s odredbama propisa o zapošljavanju, radu i zaštiti na radu.

Prava se vežu uz dijete, a opseg i vrsta prava uz status osiguranika (prvenstveno po propisima o obveznom zdravstvenom osiguranju). Naglašena su načela: jednakog postupanja, radne jednakosti, socijalne osjetljivosti, osobne i društvene odgovornosti.

2. Cilj zakona. Potpore. Praćenje provedbe zakona. Jednakost prava. Definiranje pojmova.

Zakon je donesen “radi zaštite materinstva, njege novorođenog djeteta i njegova podizanja te usklađenja obiteljskog i poslovnog života.”

Da bi se taj cilj ostvario Zakon propisuje pravo na vremenske i novčane potpore, uvjete i način njihova ostvarivanja i financiranja te tijela nadležna za provedbu ovog Zakona.⁶

2.1. Potpore

Potpore su pravo roditelja i njemu izjednačene osobe koja se brine o djetetu. One su vremenske i novčane.

Vremenske potpore su: dopusti, pošteda od rada i propisano vrijeme za brigu o djetetu.

Novčane potpore su: naknada plaće, novčana naknada, novčana pomoć i jednokratna novčana potpora za novorođeno dijete.

⁶ Zakon o roditeljnim i roditeljskim potporama, NN, br. 85/08. (u daljnjem tekstu: Zakon), čl. 1.

Potpore se vežu uz dijete, a ostvaruje ih majka i otac djeteta ili druga osoba koja se brine o djetetu do navršene osme godine života djeteta, a iznimno i duže prema uvjetima “iz ovog Zakona”.

2.2. Praćenje provedbe Zakona

“Ministarstvo nadležno za obitelj nadzire provedbu ovoga Zakona, a za provedbu prava propisanih ovim Zakonom nadležan je Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje (u daljnjem tekstu: Zavod), ako za pojedina prava prema ovom Zakonu nije utvrđeno drugo nadležno tijelo”. Na ovaj se način utvrđuje središnje tijelo državne uprave za provedbu Zakona, a Zavod “nastavlja kontinuitet u korištenju raspoloživih institucionalnih i kadrovskih potencijala, kao i do sada”.⁷

2.3. Jednakost prava

Zakonom se propisuje jednakost prava roditelja bez obzira na njihovu bračnu ili izvanbračnu zajednicu “što je sukladno odredbama Ustava u dijelu koji se odnosi na majčinstvo i roditeljstvo.”⁸ To se odnosi i na druge osobe “koje se brinu o djetetu, a koje se ne nalaze u bračnoj ili izvanbračnoj zajednici”.

2.4. Zabrana ovrhe ili osiguranja

“Novčane potpore ostvarene prema ovom Zakonu ne mogu biti predmet ovrhe ili osiguranja (kredita, pologa i sl.), osim prema sudskoj odluci ili rješenju nadležnog centra za socijalnu skrb radi koristi djeteta za koje su ostvarene”, a ne mogu iznositi manje “od 50% proračunske osnovice utvrđene Zakonom o izvršavanju državnog proračuna...”⁹

2.5. Definiranje pojmova

Zakon je odredio značenje ovih pojmova (“pojedinih izraza”) koji su navedeni u Zakonu: “zapošljavanje”; “samozapošljavanje”; “drugi dohodak”; “staž osiguranja”; “staž obveznog zdravstvenog osiguranja”; “mjesec” (jedinična vremenska vrijednost od 30 kalendarskih dana koja služi za izračun trajanja prava propisanih ovim Zakonom); “kućanstvo”; “puno radno vrijeme” (rad od 40 sati tjedno) te “rad s polovicom punog radnog vremena”.¹⁰

⁷ Zakon, cit., čl. 3.

⁸ Ustav RH – cit.
Obiteljski zakon, NN, br. 116/03., 17/04. i 107/07.
Vidi: direktive EU – poz. bilj. br. 5 ovoga rada.

⁹ Zakon, cit., čl. 4.

¹⁰ Isto, čl. 6.

Detaljnija definicija (značenje) pojedinog pojma (izraza), temeljem Zakona daje se uz odgovarajuće dijelove ovog rada.

3. Korisnik roditeljskih i roditeljskih potpora

Subjekt je ovih odnosa djetetov roditelj i osoba koja je prema propisima o obiteljskim odnosima stekla status posvojitelja koji ima utvrđen status osigurane osobe u obveznom zdravstvenom osiguranju, zatim osoba kojoj je na temelju rješenja nadležnog tijela dijete povjereno na čuvanje i odgoj (skrbnik), kao i “stranac s odobrenim stalnim boravkom u Republici Hrvatskoj koji ima priznat status osigurane osobe u obveznom zdravstvenom osiguranju”.

“Državljeni država članica Europskog ekonomskog prostora u pravima i dužnostima propisanim ovim Zakonom izjednačeni su s hrvatskim državljanima”.¹¹

Djetetov roditelj je korisnik roditeljskih i roditeljskih potpora koji:

- na temelju zapošljavanja prema propisima o radu ima priznat status osiguranika iz obveznog zdravstvenog i mirovinskog osiguranja (**zaposleni roditelj**),
- na temelju samozapošljavanja (rad fizičke osobe kojom ona samostalno obavlja gospodarsku djelatnost, odnosno profesionalnu djelatnost kao svoje jedino ili glavno zanimanje, s namjerom ostvarivanja, po osnovi te djelatnosti ili prihoda podložnog plaćanju poreza na dobit, u skladu s poreznim propisima) ima status osiguranika iz obveznog zdravstvenog i mirovinskog osiguranja (samozaposleni roditelj),
- ostvaruje drugi dohodak na koji su plaćeni doprinosi prema propisima o doprinosima za obvezna osiguranja te koji je s te osnove stekao status osiguranika iz obveznog zdravstvenog osiguranja (roditelj koji ostvaruje drugi dohodak),
- je poljoprivrednik (jedino i glavno zanimanje) i ima status osiguranika u obveznom zdravstvenom osiguranju,
- nezaposleni roditelj (po propisima o zapošljavanju),
- roditelj izvan sustava rada (umirovljenik ili korisnik prava iz invalidskog osiguranja i dr.),
- osobe koje su izabrane u tijela vlasti (plaća i osiguranje),
- članovi uprave trgovačkog društva s priznatim statusom osiguranika u zdravstvenom i mirovinskom osiguranju,
- volonteri ako imaju status osiguranika,
- posvojitelj,

¹¹ Zakon, cit., čl. 7. i 8.

Sustav obiteljskih naknada sastavni je dio koordiniranja sustava socijalne sigurnosti na području EEZ. Izjednačava se s državljanima RH. Vidi Uredbu broj 1408/21 VE od 14. 06. 1971. o primjeni sustava socijalnog osiguranja na zaposlene osobe i njihove obitelji koje se kreću unutar zajednice.

- skrbnik te
- stranac sa statusom osigurane osobe u RH u obveznom zdravstvenom osiguranju.

Korisnik prava određuje se prema **radnopravnom ili posebnome položaju**.

4. Prava korisnika na roditeljne i roditeljske potpore

Djetetov roditelj (zaposleni roditelj, samozaposleni roditelj i s njima izjednačene osobe) ima pravo na:

- roditeljni dopust,
- roditeljski dopust,
- rad s polovicom punoga radnoga vremena,
- rad u skraćenom radnom vremenu zbog pojačane njege djeteta,
- stanku za dojenje djeteta,
- dopust trudnice ili majke koja doji dijete,
- dopust ili rad u skraćenom radnom vremenu radi skrbi i njege djeteta s težim smetnjama u razvoju te
- mirovanje radnog odnosa do treće godine života djeteta.

Roditelj koji ostvaruje drugi dohodak, poljoprivrednik i nezaposleni roditelj ima pravo na:

- roditeljni dopust od rada i
- roditeljski dopust od rada.

Korisnicima za vrijeme korištenja navednih prava, ovisno o njihovom radnopravnom statusu, pripada pravo na naknadu plaće ili novčanu naknadu.

Roditelj izvan sustava rada, po rođenju djeteta, ima pravo na novčanu pomoć radi roditeljne ili roditeljske brige o djetetu.

Posvojitelj ima pravo, zavisno od njegova radnopravnog statusa na: posvojiteljski dopust, ili posvojiteljsku pomoć od rada, ili posvojiteljsku brigu o djetetu; pravo na naknadu ili novčanu pomoć (prema odredbama ovoga Zakona).

Korisnici osim novčanih potpora imaju **pravo i na jednokratnu potporu (novčanu) za novorođeno dijete**. To se ne odnosi na posvojitelja, skrbnika i stranca s priznatim statusom osiguranika u RH.

Način i opseg korištenja prava propisuje Zakon i provedbeni propisi.

Prava ne mogu istodobno koristiti oba roditelja “osim ako ovim Zakonom nije drugačije propisano”.

5. Prava zaposlenih roditelja i samozaposlenih roditelja na roditeljne i roditeljske potpore

Zakon uređuje ova prava: roditeljni dopust, roditeljski dopust, rad s polovicom punoga radnoga vremena, pravo na rad u skraćenom radnom vremenu radi pojačane njege djeteta, dopust za slučaj smrti djeteta, korištenje prava na roditeljski dopust od jednog roditelja, stanka za dojenje djeteta i pravo na dopust

trudnice i majke koja doji dijete, mirovanje radnog odnosa do treće godine djetetova života i naknadu plaće zaposlenog roditelja ili samozaposlenog roditelja.¹²

Prava zaposlenog roditelja utvrđena ovim Zakonom “mogu se u većem opsegu urediti kolektivnim ugovorom, sporazumom radničkog vijeća s poslodavcem, pravilnikom o radu i ugovorom o radu na teret sredstava poslodavca pod uvjetom i na način utvrđen općim aktom poslodavca”. U pitanju je primjena načela *in favorem laboratoris* i primjene povoljnijeg prava za radnika.¹³

5.1. Rodiljni dopust

“Zaposlena majka koristi porodni dopust 28 dana prije dana očekivanog poroda i koristi ga u neprekidnom trajanju do 42 dana poslije poroda” (obvezni porodni dopust). To je nešto drukčije od dosadašnjih rješenja, jer sada roditeljni (obvezni) dopust do 42 dana poslije poroda obvezno koristi majka. Poslije toga može ga koristiti i otac.¹⁴

Kao i u postojećim propisima “dan očekivanog poroda utvrđuje izabrani doktor opće/obiteljske medicine na prijedlog izabranog doktora ginekologa iz obveznog zdravstvenog osiguranja”, a na prijedlog “zaposlena majka i samozaposlena majka može početi koristiti roditeljni dopust... i 45 dana prije očekivanog poroda...”.

Djetetov otac u sporazumu s majkom može koristiti roditeljni dopust do 6 mjeseci života djeteta.

“Ako je dijete prerano rođeno, roditeljni dopust ... produžuje se za onoliko vremena za koliko je dijete prerano rođeno”.¹⁵

5.2. Roditeljski dopust

Roditeljski dopust je pravo zaposlenog roditelja ili samozaposlenog roditelja (nakon proteka roditeljnog dopusta).

Koristi ga (“može ga koristiti”) do osme godine života djeteta.

To je osobno pravo oba zaposlena roditelja ili samozaposlenog roditelja i koriste ga “u jednakom dijelu”, a može ga koristiti “samo jedan od roditelja, ako se o tome pismeno izjasne oba roditelja”.¹⁶

¹² Zakon, cit., čl. 12. do 25.

¹³ Zakon, cit., čl. 26. Zakon o radu, NN, br. 38/95., 54/95., 64/95., 17/01., 82/01., 114/03., 30/04., 142/03. i 137/04., čl. 12. (7a).

¹⁴ Direktiva vijeća EU 92/85/EEZ od 19. listopada 1962. o navođenju mjera za poboljšanje sigurnosti i zdravlja trudnih radnica te radnica koje su nedavno rodile ili doje na radnome mjestu (deseta pojedinačna direktiva u smislu čl. 16. st. 1. Direktive 89/391/EEZ.).

¹⁵ Zakon, cit., čl. 12.

¹⁶ Isto, čl. 13.

“Roditeljski dopust traje od 6 do 30 mjeseci, ovisno o broju rođene djece i načinu njegova korištenja”, (6 mjeseci za prvo i drugo rođeno dijete; 30 mjeseci za rođene blizance, treće i svako sljedeće dijete).¹⁷

5.3. Rad s polovicom punoga radnog vremena

Propisana je mogućnost korištenja jednog dijela roditeljskog dopusta u polovici punog radnog vremena, kako bi se zaposlenim i samozaposlenim roditeljima omogućilo lakše usklađivanje profesionalnih i obiteljskih obveza.¹⁸

Nakon isteka obveznoga roditeljskog dopusta, zaposleni ili samozaposleni roditelj “ima pravo preostali dio roditeljskog dopusta... koristiti i kao pravo na rad s polovicom punoga radnog vremena”. Nakon 6 mjeseci može to pravo koristiti “najduže do 9 mjeseci djetetova života odnosno u dvostrukom trajanju neiskorištenoga roditeljskog dopusta”.¹⁹

5.4. Pravo na rad u skraćenom radnom vremenu radi pojačane njege djeteta

Propisano je pravo zaposlenog i samozaposlenog roditelja na rad u skraćenom radnom vremenu radi pojačane njege djeteta do njegove 3. godine. U cijelosti su izjednačeni roditelji zaposleni temeljem Zakona o radu i drugih propisa o radu i oni koji obavljaju samostalnu djelatnost, čime je dokinuta nejednakost postupanja.

Ovo se pravo koristi nakon iskorištenog roditeljskog dopusta ili prava na rad u skraćenom radnom vremenu. Pravo koristi jedan od roditelja “ako je djetetu, prema nalazu i ocjeni izabranog doktora primarne zdravstvene zaštite i nadležnoga liječničkoga povjerenstva Zavoda, zbog njegovog zdravlja i razvoja, pojačana briga i njega”.

Ovo pravo (uvjete i postupak stjecanja) detaljnije će propisivati ministar nadležan za obitelj.²⁰

5.5. Dopust za slučaj smrti djeteta

Pravo je majke (zaposlene ili samozaposlene), ako dijete rodi mrtvo ili ako dijete umre prije isteka roditeljskog ili porodnog dopusta, koristiti dopust još tri mjeseca nakon nastupanja slučaja.²¹

¹⁷ Isto, čl. 14. Do osme godina života djeteta može se koristiti roditeljski dopust. To je osobno neprenosivo pravo. Direktiva EU 96/34/EZ od 3.6.1996. o okvirnom sporazumu o roditeljskom dopustu. U broj djece uračunavaju se mrtvorodena, umrla ili posvojena djeca.

¹⁸ Nacionalna populacijska politika – cit. mjera 10. i direktiva EU 96/34/EZ od 3.6.1996.

¹⁹ Zakon, cit., čl. 15.

²⁰ Isto, čl. 16.

²¹ Isto, čl. 17.

5.6. Korištenje prava na roditeljski dopust od jednog roditelja

Propisana je iznimka pod kojim uvjetima se može ostvariti prijenos prava korištenja roditeljskog dopusta s jednog na drugog roditelja uz uvažavanje objektivnih socijalnih i zdravstvenih okolnosti u kojima se nalazi dijete, odnosno drugi roditelj.

Prijenos prava vrši se “ako za vrijeme korištenja jednog prava ... jedan od roditelja (zaposlenih ili samozaposlenih) umre ili ako je iz bilo kojeg drugog razloga (opravdanoga) onemogućen koristiti pripadajuće pravo...”.

Pravo korištenja pripadajućeg prava “u cijelosti se prenosi na drugog roditelja”.

“Opravdane razloge” utvrđuje Zakon (lišenje roditeljske skrbi, poslovne sposobnosti, nestao, nepoznat...); zabranjeni susreti s djetetom, teška bolest, kazna zatvora i dr.²²

5.7. Stanka za dojenje djeteta i pravo na dopust trudnice i majke koja doji dijete

Ova prava proizlaze iz ustavne odredbe (obveze) o zaštiti majčinstva.²³

Ako majka nakon korištenja roditeljskog dopusta ili rada u skraćenom radnom vremenu “nastavi dojiti dijete, tijekom rada u punom radnom vremenu, ima pravo na stanku za dojenje djeteta u trajanju od dva sata dnevno, neovisno od toga koristi li zaposleni otac u isto vrijeme i za isto dijete jedno od prava propisanih ovim Zakonom”. Koristi se jednokratno ili dvokratno do navršene 1. godine života djeteta, a to se vrijeme ubraja u radno vrijeme i s naknadom plaće “koja iznosi 100% proračunske osnovice, proračunate na satnu osnovicu za mjesec za koji se obračunava naknada plaće”.

Posebno je pravo zaposlene trudnice ili majke koja doji dijete (do godinu dana djetetova života), koristiti trudnički ili dojenački dopust, uz naknadu plaće, na teret poslodavca, ako rade na štetnim poslovima, “a poslodavac nije osigurao raspoređivanje zaposlene trudnice ili majke na druge odgovarajuće poslove”.

To bi se detaljnije uredilo pravilnikom (“uvjeti i postupak”) kojega donosi ministar nadležan za obitelj uz suglasnost ministra nadležnog za rad.

5.8. Mirovanje radnog odnosa do treće godine djetetova života

Jedan od roditelja (nakon iskorištenih prethodno navedenih prava) ima pravo “ne raditi do navršene 3. godine života djeteta”, za koje vrijeme “prava i obveze zaposlenog roditelja iz radnog odnosa miruju, a pravo na obvezno zdravstveno

²² Isto, čl. 18.

²³ Isto, čl. 19.-21. Vidi Uredbu Vijeća 92/85/EEZ od 19.10.1992. o uvođenju mjera za poboljšanje sigurnosti i zdravlja trudnih radnica, koje su nedavno rodile ili doje na radnome mjestu.

osiguranje te pravo na mirovinsko osiguranje ostvaruje se prema propisima kojima je uređeno to pravo”.²⁴

5.9. Pravo zaposlenog roditelja ili samozaposlenog roditelja na dopust do osme godine života djeteta, kao i na rad u skraćenom radnom vremenu, s djetetom s težim smetnjama u razvoju.

Produljena je i životna dob djeteta do koje se ovo pravo može koristiti. Nakon prestanka korištenja navedenih prava, jedan od roditelja (zaposlenik ili samozaposlenik) ima pravo na rad u skraćenom radnom vremenu, do završetka redovitog školovanja ili “dok ta potreba traje”. To pravo ne pripada roditelju koji ima status roditelja njegovatelja.

Navedena prava detaljnije bi se mogla utvrditi podzakonskim aktom.²⁵

5.10. Naknada plaće zaposlenog roditelja ili samozaposlenog roditelja

Za vrijeme korištenja prava na roditeljski dopust ili prava na rad s polovinom punoga radnoga vremena, zaposleni ili samozaposleni roditelj ima pravo na naknadu plaće u iznosu 100% od osnovice za naknadu plaće utvrđene prema propisima o obveznom zdravstvenom osiguranju, a koja se isplaćuje na teret sredstava Zavoda. Odnosno 80% od proračunske osnovice mjesečno u trajanju od 6 mjeseci, počevši od prvoga dana korištenja prava, a po isteku toga roka 50% proračunske osnovice mjesečno.²⁶

Za trajanja dopusta za pojačanu njegu djeteta naknada iznosi 50% proračunske osnovice mjesečno, a za dopust za slučaj smrti djeteta 100% naknade, koja ne može iznositi više za puno radno vrijeme od 80% proračunske osnovice mjesečno, odnosno iznimno 100% od naknade plaće.²⁷

Naknada plaće za dijete s težim smetnjama u razvoju (do 8 godina) za puno radno vrijeme iznosi 65% proračunske osnovice mjesečno, a za rad sa skraćenim radnim vremenom “u visini razlike između plaće koju ostvaruje radeći polovicu punoga radnog vremena i plaće koju bi ostvario da radi u punom radnom vremenu.”

Ako nema 12 mjeseci neprekidnog staža, naknada plaće zaposlenom ili samozaposlenom roditelju iznosi 50% proračunske osnovice, odnosno ne može biti niža od tog iznosa bez obzira radi li ili volontira u punom ili nepunom radnom vremenu. Naknada plaće isplaćuje se na teret sredstava državnog proračuna.

²⁴ Zakon, cit., čl. 22. “Poslodavac jedan primjerak odluke o mirovanju radnog odnosa zaposlenog roditelja do treće godine djetetova života obvezno dostavlja Zavodu radi evidencije”.

²⁵ Isto, čl. 23.

²⁶ Isto, čl. 24. st. 1., 2. i 3. u vezi s člankom 12., 15., st. 2.; čl. 13. i 15. st. 3.

²⁷ Isto, u vezi s čl. 16. i 17.

Za vrijeme korištenja navedenih prava “zaposleni ili samozaposleni roditelj ima pravo iz obveznog mirovinskog osiguranja i pravo na plaćene doprinose prema posebnim propisima”.²⁸

6. Prava roditelja koji ostvaruju drugi dohodak, roditelja poljoprivrednika i nezaposlenih roditelja

Propisano je pravo roditelja koji ostvaruje drugi dohodak, roditelja poljoprivrednika i nezaposlenih roditelja na roditeljsku potporu od rada te pravo na naknadu za vrijeme korištenja ovog prava.

Propisana je obveza potpore od rada za majku u trajanju od 42 dana po rođenju djeteta.

Ministar nadležan za obitelj, ovlašten je propisati Pravilnikom način ostvarivanja na roditeljsku potporu od rada i prava na novčanu naknadu za vrijeme korištenja ovog prava.²⁹

Nezaposleni roditelj ima pravo na naknadu ako je evidentiran na Zavodu za zapošljavanje određeni period, ako se prijavio nakon prestanka osiguranja po drugom statusu, ali i gubi pravo “ako u roku od 30 dana nisu stekli novi status osigurane osobe kod Zavoda...”.

Majka ima pravo koristiti potporu od rada do 6 mjeseci života djeteta u neprekinutom trajanju, odnosno otac djeteta u istom statusu.³⁰

Po isteku prava na roditeljsku potporu od rada korisnik ima pravo na roditeljsku potporu od rada u trajanju od 6 mjeseci, za prvo i drugo rođeno dijete, odnosno 30 mjeseci, za blizance, treće i svako sljedeće dijete. Prekid je moguć u slučaju zaposlenja i pravo na prenošenje neiskorištenog dijela drugom roditelju, kao i pravo sam iskoristiti taj dio ako je radio (u međuvremenu) najmanje devet mjeseci. U drugim slučajevima, samo ako ispunjava uvjete kao nezaposleni roditelj, a sve pod uvjetom da to pravo nije prenio na drugog roditelja.³¹ Ovim se potiče radna aktivnost roditelja, ali i omogućuje sudjelovanje oba roditelja u obnašanju roditeljskih prava i dužnosti.

Za vrijeme korištenja prava na roditeljsku potporu od rada, korisnik “ima pravo na novčanu naknadu u iznosu od 50% proračunske osnovice mjesečno”, a u slučaju da u međuvremenu umre dijete isplata traje “još 3 mjeseca nakon mjeseca u kojem je nastupila smrt djeteta.” Za svo vrijeme korištenja prava na roditeljsku potporu od rada korisnik “ima pravo na plaćene doprinose prema posebnim propisima”.³²

²⁸ Isto, čl. 24. i 25.

²⁹ Isto, čl. 27. u vezi s čl. 7. st. 1. t. 3., 4. i 5.

³⁰ Isto, čl. 28. (potrebna je pisana suglasnost majke).

³¹ Isto, čl. 29.

³² Isto, čl. 31. Postoji mogućnost prijenosa ovog prava na drugog roditelja, kao i mogućnost nastavka prava na novčanu pomoć ako je roditelj radio 9 mjeseci (u međuvremenu). Roditeljska potpora je do 6 mjeseci, a roditeljska od 6 mjeseci do 1. godine djetetova života; odnosno do 3. godine, pod propisanim uvjetima.

7. Pravo roditelja izvan sustava rada

Propisano je pravo majke (roditelja) izvan sustava rada na roditeljnu ili roditeljsku brigu o djetetu s **pravom na novčanu pomoć** (od rođenja do 6 mjeseci, odnosno 30 mjeseci “ovisno o broju i redosljedu rođenja djece”).³³

8. Pravo posvojitelja djeteta

Propisano je pravo posvojitelja na vremenske i novčane potpore te pravo posvojitelja na prava iz mirovinskog osiguranja. Posvojitelji su roditelji djece.³⁴

Posvojitelj mora biti zdravstveno osiguran po propisima o obveznom zdravstvenom osiguranju.

Prava su: pripadajući vremenski dopusti ili poštede od rada; pravo na naknadu plaće ili drugi oblik novčane nakande. Opseg prava posvojitelja ovisi o radnopravnom statusu korisnika prava i životnoj dobi posvojenika. “Prava s osnova posvojenja koristi samo jedan od posvojitelja djeteta, neovisno o broju posvojene djece”. Obvezno mirovinsko osiguranje i plaćanje doprinosa provodi se po posebnim propisima.

8.1. Prava zaposlenog ili samozaposlenog posvojitelja

Zaposleni i samozaposleni posvojitelj ima pravo na posvojiteljski dopust i na naknadu plaće za vrijeme korištenja tog prava. Propisani su opći uvjeti te duljina trajanja posvojiteljskog dopusta, ovisno o dobi posvojenog djeteta, kao i uvjeta pod kojima zaposleni ili samozaposleni posvojitelj može koristiti pravo na roditeljski dopust kao zaposleni ili samozaposleni roditelj. U pravima iz ovog Zakona izjednačuje se posvojitelj s pravima biološkog roditelja. Vremensko trajanje posvojiteljskog dopusta uvjetovano je s dobi djeteta. Nakon iskorištenog posvojiteljskog dopusta može se koristiti roditeljski dopust, čime se udovoljava cilju Zakona, ali se uvažavaju zakonska rješenja prema kojima posvojitelj bez naknadnih uvođenja podataka, koristi pravo roditelja.³⁵

Propisano je pravo zaposlenog i samozaposlenog posvojitelja na naknadu plaće za vrijeme korištenja prava na posvojiteljski dopust. Rješenja su ista kao kod roditeljskog dopusta.³⁶

³³ Isto čl. 31. Postoji mogućnost prijenosa ovog prava na drugog roditelja, kao i mogućnost nastanka prava na novčanu pomoć ako je roditelj radio 3 mjeseca (u međuvremenu). Roditeljska briga je do 6 mjeseci, a roditeljska od 6 mjeseci do 1. godine djetetova života, odnosno do 3. godine, pod propisanim uvjetima.

³⁴ Isto, čl. 34. Direktiva 96/34/EZ propisuje da se ona jednako odnosi na roditelje i posvojitelje.

³⁵ Isto, čl. 35. i 36. Prava se stječu danom pravomoćnosti rješenja o posvojenju. Supružnik posvojitelja ne može biti roditelj djeteta. Dopust je 6 mjeseci do 4. mjeseca, a može se produžiti.

³⁶ Isto, čl. 37.

8.2. Prava drugih posvojitelja

Propisano je pravo osobe koja ostvaruje drugi dohodak, poljoprivrednika, nezaposlene osobe i osobe izvan sustava rada, koja je pravomoćnom odlukom postala posvojitelj na posvojiteljsku poštedu od rada ili brigu o djetetu te pravo na novčanu naknadu za vrijeme korištenja ovog prava.

Propisano je trajanje **posvojiteljske poštede od rada** ili **posvojiteljske brige o djetetu**, ovisno o dobi posvojenika te uvjeti za prekid i prijenos korištenog prava na drugog posvojitelja. Korisnici koji su posvojenjem postali roditelji djeteta izjednačeni su u pravima sa zaposlenim i samozaposlenim posvojiteljima (posvojiteljski dopust i naknada). Ovako je uvaženo načelo jednakog postupanja (kao da je riječ o roditeljima). Naknada iznosi 50% proračunske osnovice mjesečno.

Posvojiteljska pošteda od rada ili posvojiteljska briga o djetetu traje od 12 mjeseci do 4 mjeseca prema dobi posvojenika koja se uvećava za 60 dana za posvojenje blizanaca ili trećeg, ili svakog sljedećeg posvojenog djeteta. Propisuju se uvjeti o prekidu korištenja prava.³⁷

9. Jednokratna novčana potpora za novorođeno dijete

Propisano je pravo korisnika iz ovog Zakona na jednokratnu novčanu pomoć za rođenje djeteta. Pojedinačni uvjeti za to pravo moraju biti kumulativno ispunjeni, kao i iznos ove jednokratne potpore.

Uvjeti su: hrvatsko državljanstvo s prebivalištem u RH ili stranac sa stalnim boravkom u RH u neprekidnom trajanju od najmanje 12 mjeseci, zdravstveno osiguranje, a da je dijete upisano u maticu rođenih, prijavljeno kao član kućanstva i zdravstveno osigurano po propisima o zdravstvenom osiguranju.

Potpore iznosi 70% proračunske osnovice i isplaćuje se do 3. godine života djeteta “ako novčana potpora ... za dijete nije ranije isplaćena drugom korisniku”.³⁸

10. Postupak za ostvarivanje prava

Pojedinačni upravni akt kojim se priznaje određeno pravo po ovom Zakonu je rješenje. Donosi ga Zavod, na zahtjev titulara prava, a nekada i po izvješću o bolovanju kojeg izdaje izabrani doktor primarne zdravstvene zaštite (ginekolog). Provođi se opći upravni postupak. “Zahtjev za ostvarivanje prava prema ovom Zakonu podnosi se najkasnije 30 dana prije naznačenog roka za početak njegova korištenja, ako ovim Zakonom nije drugačije propisano”.³⁹ Propisana je nad-

³⁷ Isto, čl. 38., 39. i 40.

³⁸ Isto, čl. 41., 42. i 43.

³⁹ Isto, čl. 44. i 45. Trudnoća i rođenje djeteta je najzdravije stanje žene pa je pogrešno u Zakonu govoriti o bolovanju.

ležnost i dvostupanjsko odlučivanje i pravo na vođenje upravnog spora. Obveza podnositelja zahtjeva je dostavljanje dokaza za stjecanje prava.⁴⁰

10.1. Najava i ostvarivanje prava zaposlenog roditelja

Obveza se odnosi na zaposlenog roditelja “koji u tijeku korištenja prava iz ovog Zakona namjerava mijenjati način korištenja tog prava”. U tom slučaju dužan je u roku od 30 dana prije promjene “pismeno obavijestiti svog poslodavca o toj promjeni”, a ovaj o tome daje izjavu ili “odgodu” za 30 dana “pod uvjetima utvrđenim propisima o radu”. O svemu se obavještava Zavod.⁴¹

10.2. Najava korištenja prava drugih korisnika

Odnosi se na samozaposlenog roditelja, roditelja koji ostvaruje drugi dohodak, roditelja poljoprivrednika, nezaposlenog roditelja i roditelja izvan sustava rada. O tomu se mora obavijestiti Zavod u precizno propisanim rokovima.⁴²

10.3. Ostvarivanje prava na jednokratnu novčanu potporu za novorođeno dijete

Zahtjev podnosi titular prava (s rodnim listom djeteta, “te dokumentacijom kojom se dokazuje ispunjenje uvjeta”), Zavodu u roku (a Zavod ne donosi pisano rješenje).⁴³

10.4. Prijava okolnosti koje utječu na ostvarivanje prava i naknadu štete

Svaku promjenu korisnik prijavljuje Zavodu u roku od osam dana “od dana nastanka okolnosti”, jer je u protivnom korisnik dužan naknaditi štetu Zavodu.⁴⁴

11. Praćenje provedbe zakona, financiranje i nadzor

Ministar nadležan za obitelj osniva Povjerenstvo za praćenje provedbe ovoga zakona. Sastoji se od 7 članova, točno određenog sastava (ali mandat nije određen) i ovlasti.⁴⁵

Sredstva se osiguravaju u državnom proračunu (izuzev naknade za dopust zaposlene trudnice i majke koja doji dijete (čl. 20. Zakona) i ostvarivanje prava po većem opsegu (autonomno regulirano).⁴⁶

⁴⁰ Isto, čl. 46.

⁴¹ Isto, čl. 47. i 48.

⁴² Isto, čl. 49. i 50.

⁴³ Isto, čl. 51.

⁴⁴ Isto, čl. 52.

⁴⁵ Isto, čl. 53.

⁴⁶ Isto, čl. 54. u vezi s čl. 20. i 26. Zakona.

Nadzor nad zakonitošću rada Zavoda u provedbi ovog Zakona obavlja ministarstvo nadležno za obitelj (u sadržaju i rokovima koje propisuje Zakon: izvješća čiji sadržaj propisuje ministar).⁴⁷

12. Naknada štete

“Korisnik iz ovog Zakona dužan je državnom proračunu i Zavodu nadoknaditi štetu, zajedno s pripadajućim kamatama, koja nastane zbog nepripadne i nepravilne isplate novčane potpore...”, u točno (Zakonom) određenim situacijama (razlozima, slučajevima) koje se mogu pripisati korisniku u krivicu. Postupak pokreće i vodi Zavod.⁴⁸

13. Kaznene odredbe

Zakon propisuje novčane kazne za prekršaje koje počini korisnik, poslodavac, odgovorna osoba kod poslodavca, ili nadležnog tijela državne uprave, ili javne ustanove.⁴⁹

14. Novčane i druge potpore jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, pravnih i fizičkih osoba

“Općina, grad, županija i Grad Zagreb ... svojim općim aktima mogu propisivati način i uvjete za ostvarivanje prava roditelja na novčanu pomoć u većem opsegu od propisanog ovim Zakonom ili pružanja pomoći u naravi.”

Novčanu pomoć ili pomoć u naravi (“ako to nije u suprotnosti s ovim Zakonom”) roditeljima mogu pružati vjerske zajednice, trgovačko društvo, udruga te druga domaća i strana pravna i fizička osoba, za što se mogu osnivati zaklade i fondacije.⁵⁰

15. Zaključak

15.1. Brojni zatečeni zahtjevi, koji nisu pravomoćno okončani “rješavat će se prema propisima koji su bili na snazi do dana stupanja na snagu ovog Zakona”, a neka stečena prava mogu se koristiti po ovom Zakonu “ako je to za korisnike povoljnije”.

Određena prava se zadržavaju ili se priznaju kao povoljnija.

15.2. Nadležni ministar donijet će provedbene (podzakonske) propise “u roku od 30 dana od dana stupanja na snagu Zakona”, odnosno u roku od 60 i 120 dana. Zbog toga će se i dalje primjenjivati zatečeni propisi doneseni po Zakonu

⁴⁷ Isto, čl. 55. i 56.

⁴⁸ Isto, čl. 57.

⁴⁹ Isto, čl. 58.

⁵⁰ Isto, čl. 59.

o roditeljskom dopustu majki koje obavljaju samostalnu djelatnost i nezaposlenih majki, i odredbe Zakona o obveznom zdravstvenom osiguranju u dijelu u kojem su u suprotnosti s odredbama ovog Zakona.⁵¹

15.3. Zakon stupa na snagu 1. siječnja 2009. “osim članka 9. koji stupa na snagu na dan prijama Republike Hrvatske u EU” (treba pisati čl. 8., a odnosi se na državljane država članica Europskog ekonomskog prostora...). Od 1. siječnja 2009. teku rokovi za usklađivanje akata i “produžena primjena” postojećih propisa.⁵²

⁵¹ Isto, čl. 62. i 63. i 64. Zakon o roditeljskom dopustu., NN, br. 24/96., 109/97., 82/01. i 30/04.). Zakon o obveznom zdravstvenom osiguranju, NN, br. 85/06., 105/06., 118/06., 77/07., 111/07. i 35/08.

⁵² Zakon je “osnažio” ove podzakonske akte (“do stupanja na snagu novih propisa”): Pravilnik o načinu ostvarivanja prava na novčanu naknadu za porodni dopust nezaposlene majke koja je stekla pravo na naknadu pri Hrvatskom zavodu za zapošljavanje, nezaposlena majka koja ostvaruje pravo na invalidsku mirovinu zbog profesionalne nesposobnosti za rad i majke koja je korisnica mirovine (NN, br. 105/01.); Pravilnik o uvjetima i postupku stjecanja prava na dopust trudnice ili žene koja doji svoje dijete (NN, br. 103/06.); Pravilnik o uvjetima i postupku ostvarivanja prava na stanku za dojenje djeteta (NN, br. 103/06.); Pravilnik o pravima roditelja djeteta s težim smetnjama u razvoju na dopust ili na rad s polovicom punog radnog vremena radi njege djeteta (NN, br. 92/03.) i Pravilnik o uvjetima i načinu korištenja prava na pomoć za opremu novorođenog djeteta (NN, br. 58/94.).

Summary

THE LAW ON MATERNITY AND PARENTAL BENEFITS

The Law on Maternity and Parental Benefits regulates, in particular, the protection of motherhood, creation of social, cultural, material and other conditions as well as protection of mothers at work to safeguard children, their wellbeing and to secure their better development.

The basic rights of working, self-employed and unemployed mothers / parents on parental leave and benefits prescribed within the Law on Maternity and Parental Benefits were copied from the Labour Law and the Law on Maternity Leave of Self-Employed and Unemployed Mothers, which have regulated these rights until now.

The new mode of implementing these rights and right to adoptive leave has been regulated also. The new provisions are harmonised with the National Population Policy and secondary EU legal sources.

Balanced presence of both parents (equality of a man and a woman) at labour market has been emphasised as well as pro-natality policy, involving fathers in family life, responsible parenthood, child wellbeing and economic independence of women.

In present relations it is hard to reconcile social legal and working legal (market oriented) relations, therefore, both aspects have been stressed.

The Law opens a door for foreigners with permanent residence in Croatia to exercise the prescribed rights. Upon the entry of Croatia into the European Union the same rights will be given to citizens of states from the European area.

In this article the basic determinants of the Law have been emphasised.

Key words: *Law, maternity benefits, parental benefits, mothers, children, parent.*

Riassunto

**LA LEGGE SUI CONTRIBUTI ALLE PUERPERE
ED AI GENITORI**

Attraverso la legge sui contributi alle puerpere ed ai genitori si regola la tutela della maternità, della realizzazione delle condizioni sociali, culturali e non solo, ma anche la tutela della madre-lavoratrice, tutto al fine di tutelare i figli, il loro benessere ed una loro crescita quanto più equilibrata.

Nella legge sono ripresi i fondamentali diritti dei lavoratori dipendenti, dei liberi professionisti e delle madri lavoratrici, dei genitori in congedo di maternità, come pure i contributi, che fino ad ora erano regolati dalla legge sul lavoro e dalla legge sul congedo di maternità, alle madri, che svolgono la libera professione ed alle madri disoccupate.

E' regolato un nuovo modo di esercitare detti diritti ed i diritti di congedo per adozione. Tutto ciò è adattato alla strategia nazionale sulla popolazione ed alle fonti secondarie dell'UE.

Si pone in evidenza: l'equa presenza di entrambi i genitori (uguaglianza della donna e dell'uomo) sul mercato del lavoro, la politica di natalità, la partecipazione dei padri nella vita familiare, la genitorialità responsabile, il benessere dei figli e l'indipendenza economica della donna.

In questi rapporti è difficoltosa la coesistenza delle diverse esigenze della politica sociale e quelle del mercato del lavoro, ma si evidenziano entrambi i profili.

La legge estende la possibilità di realizzare i diritti ivi disciplinati anche agli stranieri stabilmente residenti in Croazia; mentre, con l'entrata della Croazia nell'Unione europea, si apre la possibilità di porsi in maniera uguale nei confronti dei cittadini di tutti gli stati membri del comune spazio europeo.

Nel presente lavoro si sottolineano le principali linee guida della menzionata legge.

***Parole chiave:** Legge, contributi per il puerperio, contributi genitoriali, madri, figli, genitore.*